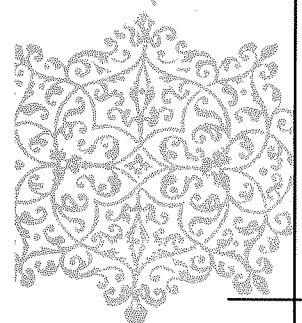

EZECHIE
od strany Poslednj čtyř
bra/a brány tři: brá
na/ brána Zachar
ulonowa gedna:
zany Západnj čtyř
brány gegich tři: b
brána Meserowa g
owa gedna:
leť osmnaći tisyc lo
města od dnešního d
Hospodin tam
přebýwa.

napřed w kapitele 41. w 46. w 47.
číslo dány všech početů. kde stá
ní se vřádan: že Bohm zřeam o
šupných, řádých, a poročánych.
12. b. 13.) spořádání řá
řá, a galyňfoltí wymyšleným ob
Báh postawil, řády se i ale w
wáhu (1 Kor. 7. d. 20.) a k tom
Dále prorok tu
iděnj vřádan: je mělo byti čer
y w kap. 42. 11. 16. w 45. 2.)
m vřáda tři (w 45. 3.) a to pro v
žoužalena wřěchutím jād: přiny
dný p řádu byti: tak aby tu řáda
Abrahamem w řádowstřej nebes
y řádnému Janu w řádnému C
řádní pak řá. řády řády, řády, a řá
řády přěchymaj. Důh řády a řády n
nány řády. (1 Kor. 7. d. 20.) Proč
ho město ten řádu měl byti: je
geř město w němž H
řády přědy.
w. (w 45.
ř.)

JAZYKOVÁ STRÁNKA BIBLE KRALICKÉ

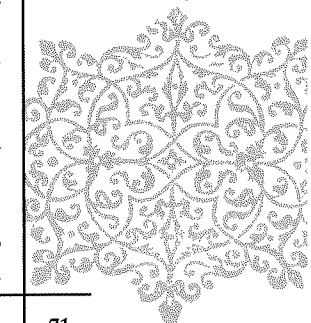
Robert Dittmann

Bible kralická je nejdůležitějším překladem Bible do češtiny. Mluvmen jen o *Šestidilce*: nejrozsáhlejší český humanistický překlad vůbec, vrchol české reformace a bratrské biblistiky, dílo s vynikajícími jazykovými kvalitami, které byly oceněny jako nejkrásnější ukázka starší češtiny. Ale vznikla v paradoxních podmínkách: v perzekvované Jednotě bratrské, na utajeném místě, v tajné tiskárně, už nedlouho po svém vzniku byla za rekatolizace vymycována. Přestože je konfesně silně vyhraněným překladem, je její integrační síla obdivuhodná: jazykovou konstelací držela pohromadě české jazykové území, sjednocovala i konfesní větve v českých zemích: z ní přebíral už v předbělohorské době Daniel Adam z Veleslavína a pro poslední utrakvistickou předbělohorskou Bibli jeho syna Samuela, vydanou roku 1613, se stala autoritou ještě větší. Z tohoto pramene se částečně napájel i jezuitý připravený katolický překlad v 17. a na počátku 18. století i paulánská revize této *Bible svatováclavské* na počátku národního obrození. U nekatolíků spojovala širší oblast středoevropskou: na Slovensku žila v podobě takzvané bibličtiny až do druhé poloviny 20. století, v 17. století ovlivnila polský nadkonfesní evangelický překlad *Gdaňskou bibli*, v 18. století příprava jejich reedic zasáhla Halle a další města. *Bible kralická* stvrdila závaznou kodifikaci českého biblického stylu na další více než tři století a její grafický úzus tisku, zvaný bratrský pravopis, se stal vzorem v tiskařské produkci až do Dobrovského reformy na počátku 19. století. Ukazuje se, že *Bible kralická* také zvrátila trend *Melantrišek* psát obecná podstatná jména (*Město, Kámen* apod.) stejně jako v němčině velkými počátečními písmeny.

Bible kralická nebyla oficiální a ani nejrozšířenější českou Bibli ve 2. polovině 16. a na počátku 17. století, tento primát patří Bibliím melantrišské řady, vydaným v letech 1549–1613 v celkem šesti upravovaných verzích. Byly to *Melantrišky*, které reprezentovaly přímou kontinuitu se starší českou překladatelskou tradicí, které se v 16. století staly typickým českým překladem, přijatým například i do Hutterovy polygloty, překladem ovlivňujícím polskou *Bibli Leopoldy* nebo církevněslovanskou *Ostrožskou bibli*. To *Melantrišky* byly interkonfesně vyvážené, a proto i rekatolizační cenzuře stačilo začernit několik málo míst. Po Bílé hoře však *Melantriška* nebyla vydána ani jednou, kdežto přetisky *Bible kralické* nebo jejího Nového zákona vycházely v 18. století a v 19. století do roku 1865 v Žitavě, Halle, Loubně, Berlíně, Prešpurku, Praze, Kyseku, Pešti, Vídni, Lipsku či Vratislavi, tj. na území dnešních šesti států, a to nepočítáme amsterodamské vydání Komenského *Mánualniku*. Jazyk *Melantrišek* nebyl nicméně ve stylové opozici k jazyku

EZECHIE
od strany Poslednj čtyř
bra/a brány tři: br
na/ brána Zachar
ulonowa gedna:
zany Západnj čtyř
brány gegich tři: t
brána Meserowa g
nowa gedna:
leť osmnaći tisyc lo
města od dnešního
Hospodin tam
přebýwa.

napřed w kapitele 41. w 46. w 47.
číslo dány všech početů. kde stá
ní se vřádan: že Bohm zřeam o
šupných, řádých, a poročánych.
12. b. 13.) spořádání řá
řá, a galyňfoltí wymyšleným ob
Báh postawil, řády se i ale w
wáhu (1 Kor. 7. d. 20.) a k tom
Dále prorok tu
iděnj vřádan: je mělo byti čer
on w kap. 42. 11. 16. w 45. 2.)
m vřáda tři (w 45. 3.) a to pro v
žoužalena wřěchutím jād: přiny
dný p řádu byti: tak aby tu řáda
Abrahamem w řádowstřej nebes
y řádnému Janu w řádnému C
řádní pak řá. řády řády, řády, a řá
řády přěchymaj. Důh řády a řády n
nány řády. (1 Kor. 7. d. 20.) Proč
ho město ten řádu měl byti: je
geř město w němž H
řády přědy.
w. (w 45.
ř.)

PRAMENY

- Bible kralická* z roku 1596 = Bibl Swatá [...] Léta Páně, MDXCVI. Moravská zemská knihovna, sign. ST1-0000.813,B.
Bible Melantrichova z roku 1556/1557 = Biblij Česká [...] ANNO MDLVI. Vědecká knihovna v Olomouci, sign. III 32.296.
Bible Melantrichova z roku 1577 = Biblij Česká [...] Létha | MDLXXVII. Vědecká knihovna v Olomouci, sign. III 220.903.
Biblia Münsteri = HEBRAICA BIBLIA [...], BASILEÆ 1534-1535. Vědecká knihovna v Olomouci, sign. II 261.
Biblia Tigurina = BIBLIA | SACROSANCTA [...], TIGVRI M. D. XLIII. Vědecká knihovna v Olomouci, sign. III 8.
Biblia Vatabli = BIBLIA | Quid in hac editione [...]. Vědecká knihovna v Olomouci, sign. 90.
Nový zákon z roku 1568 = Nowy Zákon [...] Anno 1568. Cit. dle Konopásek (192.).
Šestidílka = Bibl České Djl' prwnj ... ssestý. Vědecká knihovna v Olomouci, sign. II 32.377.
Tremelliiv-Juniiv překlad (2. vyd.) = TESTAMENTI VETERIS | BIBLIA SACRA [...] M. D. XC. Moravská zemská knihovna, sign. ST2-0765.549,1.

SEZNAM LITERATURY

- BALHAR, Jan – JANČÁK, Pavel et al.: *Český jazykový atlas 1-6*. Praha 1992-2011.
BibleWorks 9.0.010v.1. 2012. Fonts: BWHEBB, BWGRKL Postscript® Type 1 and TrueTypeT fonts Copyright © 1994-2012 BibleWorks, LLC. All rights reserved. These Biblical Greek and Hebrew fonts are used with permission and are from BibleWorks, software for Biblical exegesis and research. I ask others to comply with displaying and preserving the copyright, if they also distribute any derived publications.
ČEJKA, Mírek – ŠLOSAR, Dušan – NECHUTOVÁ, Jana (eds.): *Gramatika česká Jana Blahoslava*. Brno 1991.
DITTMANN, Robert: *Dynamika textu Kralické bible v české překladatelské tradici*. Olomouc 2012.
FIDLEROVÁ, Alena A. – DITTMANN, Robert – VLADIMÍROVÁ, Veronika S.: *Užívání velkých písmen v českých tištěných Biblich raného novověku*. In: *Dějiny českého pravopisu* (do r. 1902). Sborník příspěvků z mezinárodní konference Dějiny českého pravopisu (do r. 1902) 23.-25. září 2010. Eds. Michaela Čornejová, Lucie Rychnovská a Jana Zemanová. Brno 2010, s. 285-308.
HRABÁK, Josef (ed.): *Dějiny české literatury I. Starší česká literatura*. Praha 1959.
KARAFIÁT, Jan: *Rozbor kralického Nového Zákona co do řeči i překladu. S historijí našeho bibliického textu*. Praha 1878.
KONOPÁSEK, Jaroslav: *Blahoslavův Nový zákon z roku 1568*. Praha 1931.
KOUPILOV, Ondřej: *Grammatykáři. Gramatografická a kulturní reflexe češtiny 1533-1672*. Praha 2007.
KYAS, Vladimír: *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha-Řím 1997 (kapitola o jazyce Bible kralické napsal Dušan Šlosar, o jazyce jejich poznámek Emanuel Michálek).
KYAS, Vladimír: *Jazykové rozdíly Nového zákona v překladě Blahoslavově a v bibli Kralické z r. 1593. K 350. výročí dokončení šestidílné bible Kralické*. Slovo a slovesnost 9, 1943, s. 193-201.
MÁNEK, Jindřich: *Bible v českých zemích*. Praha 1975.
MICHÁLEK, Emanuel: *Jazyk Kralické bible v kontextu vývoje starší doby*. In: *Česká bible v dějinách evropské kultury*. Eds. Helena Pavlincová a Dalibor Papoušek. Brno 1994, s. 41-48.
MICHÁLEK, Emanuel: *Philologischer Kommentar zur sechsteiligen Kralitzer Bibel*. In: *Kralitzer Bibel / Kralická bible. Teil VII. Kommentare*. Hrsg. Heinz Rothe und Friedrich Scholz. Paderborn 1995, s. 183-214.
PORÁK, Jaroslav: *Humanistická čeština. Hláskoslovi a pravopis*. Praha 1983.
SLAMĚNÍK, František: *Staré tisky českých biblí. Stručný popis i dějiny drahých těchto památek*. Pterov 1919.
Vulsearch 4.1.6, převzato z <http://www.vulsearch.sf.net>; cit. dne 30. července 2013.
VYKYPĚLOVÁ, Taťána: *Wege zum Neutschechischen. Studien zur Geschichte der tschechischen Schriftsprache*. Hamburg 2013.

JAK KRALIČTÍ VYKLÁDAJÍ STARÝ ZÁKON

Martin Prudký

Úkolem této kapitoly je představit podobu a funkci výkladového aparátu kralické *Šestidílk*y, podat charakteristiku typů jeho poznámek a nastínit jejich teologický profil.

Tradičním jednoslovným názvem *Šestidílka* zde označuji původní vydání tzv. *Bible Kralické* v šesti svazcích, tedy *Bibli české díl první: Totiž Patery Knihy Mojžišovy, v nově vydané 1579* a následující svazky, tj. díl druhý až šestý z let 1580, 1582, 1587, 1588 a 1594. Údaje jsou zpracovány a citáty převzaty z vydání faksimile (Paderborn 1995). U citátů z Kralických poznámek odkazují k příslušným biblickým místům.

Ve výkladu se zaměříme pouze na oblast Starého zákona – výklady Nového zákona pojednává samostatně Jan Roskovec v další kapitole. Oddělené představení výkladů obou částí biblického kánonu – Starého a Nového zákona – má v tomto případě nejen dobré důvody praktické, dané již ohledem na rozsah látek, ale i věcné. Jestliže pro novozákonní texty celkem samozřejmě a bezprostředně platí, že mluví o Kristu, o evangeliu a o různých otázkách života křesťanské církve, a nikoho tedy nemůže udivovat, když jsou v tomto smyslu vykládány a aktuálně interpretovány, u textů starozákonních tato samozřejmost a bezprostřednost neplatí. Jsou to sice texty, které křesťanská církev od počátku s naprostou samozřejmostí užívá jako své Písmo svaté a na jeho základě rozpoznává v příběhu Ježíše z Nazareta zaslíbeného Mesiáše, tedy Krista (1K 15,3-4; Mt 1,22; 4,12-16 aj.), současně si je však dobře vědoma toho, že se přitom jedná o specifické pochopení a o nový výklad „Zákona a Proroků“ (srv. Lk 24,27.44-45). Proto i v kralické *Šestidílk*e výklady starozákonních textů obsahují nejen řadu jevů, které jsou zcela analogické typu poznámek k Novému zákonu (glosy a poznámky textové, jazykové, věcně faktografické či kontextově informativní), ale vykazují i jevy specifické, zejména věcné „přeznačování“ biblických motivů pomocí tradiční typologie či alegorie, nebo příležitostná upozornění na vícevrstevnost textu, u něhož je třeba rozlišovat doslovný význam (tzv. „literární“) a význam „duchovní“, zejména christologický či aktuálně eklesiologický.

Šestidílka – celek překladu a aparátu

Nejprve je na místě stručně uvést, o čem je řeč, mluvíme-li o výkladech *Šestidílk*y. Narozdíl od podoby *Bible kralické*, jak ji známe z novodobých jednosvazkových vydání, a narozdíl od řady nových překladů Písma (například českého Ekumenického překladu nebo Bible pro 21. století) obsahuje *Šesti-*

EZECHIE
od strany Poslednj čt
ra/a brány tři: brá
na/ brána Zachare
bulonowa gedna:
krany Západnj čtyř
/ brany gegich tři: b
r/ brána Ziferowa g
nowa gedna:
oleť osmnácti tisýc lo
k města od dnešního
Hospodin tam
přebývá.

napřed v kapitole 41. v 40. v 41.
číslo od strany Poslednj čt
ra/a brány tři: brá
na/ brána Zachare
bulonowa gedna:
krany Západnj čtyř
/ brany gegich tři: b
r/ brána Ziferowa g
nowa gedna:
oleť osmnácti tisýc lo
k města od dnešního
Hospodin tam
přebývá.